

2. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. — 4-те вид. — К. : Знання, 2002. — 566 с.
3. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. — М. : ИЦ «Академия», 2001. — 208 с.
4. Масові комунікації : підручник. — К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. — 206 с.
5. Степанов Ю. С. Концепт / Ю. С. Степанов // Словарь русской культуры: опыт исследования. — М. : Школа «Языки русской литературы», 1997. — С. 43—83.
6. Davidson G. Roget's Thesaurus of English Words and Phrases / G. Davidson. — London : Penguin Books, 2003. — 1232 p.
7. <http://tafi.com.ua/ru/europe/ukraine>.
8. <http://www.france-ukraine.com/>.
9. <http://www.regard-est.com/>.

Віра Барчук

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЖАНРУ ЗАМІТКИ У БУКОВИНСЬКІЙ ПРЕСІ

(На прикладі газети «Молодий буковинець»
за 1995 та 2008 рр.)

У статті зроблено спробу визначити основні принципи написання замітки. На основі виокремлених ознак написання проведено кількісний та якісний аналіз замітки на сторінках газети «Молодий буковинець». Досліджено основні тенденції при написанні заміток у 1995 та 2008 рр.

Ключові слова: замітка, тенденції розвитку жанру, порівняльний аналіз.

В статье сделана попытка определить основные принципы написания заметки. На основании выделенных признаков проведен количественный и качественный анализ заметки на страницах газеты «Молодий буковинець». Исследованы основные тенденции при написании заметок в 1995 и 2008 гг.

Ключевые слова: заметка, тенденции развития жанра, сравнительный анализ.

In the article an author tries to group basic principles of writing of note. On the basis of the selected signs, writing is conducted by the quantitative and high-quality analysis of note on the pages of newspaper

«Molodyi bukovynets». The comparative analysis of basic tendencies is conducted at writing of genre of note in 1995 and 2008 years.

Key words: *note, progress of genre trend, comparative analysis.*

Значні зміни в розвитку інформаційних жанрів у сучасній українській журналістиці пов'язані з низкою об'єктивних причин: кардинальними перетвореннями в соціально-економічних відносинах, зміні тенденцій у масовій свідомості. Із необ'єктивних причин варто виокремити неоднозначні запити читацької аудиторії, вплив на розвиток інформаційних жанрів запозичень із закордонних видань, конкуренцію газетно-журнальних публікацій із новинами на телебаченні, радіо, інтернет-повідомленнями тощо.

Однак замітка як інформаційний жанр, незважаючи на всі зміни, залишається у друкованих виданнях традиційною першоосновою, своєрідною цеглиною, з якої згодом зводиться будівля розширеніших інформаційних та аналітичних жанрів, що прагнуть до узагальнення, зіставлення, відповідних висновків і рекомендацій. Тобто, не осмисливши на науковому рівні функціонування замітки, не можна претендувати на поглиблений аналіз розвитку інших груп жанрів, новацій у жанроутворенні загалом.

Солідну методологічну основу в дослідженнях жанру замітки заклали такі відомі фахівці-журналістикознавці, як З. Вайшенберг, М. Василенко, В. Здоровега, М. Кім, В. Михайлов, В. Пельт, Д. Прилюк, В. Різун, О. Тертичний, Т. Трачук, О. Чекмишев та ін. Кожен із них дає оригінальне тлумачення замітки, але простежується загальна тенденція до визначення першочерговості жанру.

За визначенням В. Здоровеги: «Замітка — найоперативніша і найпростіша усталена форма повідомлення у ЗМІ про об'єктивно існуючі події, факти, явища реального життя з метою насамперед найелементарнішого пізнання навколишнього світу» [3, с. 105].

Досить часто сам факт, що став основою замітки, в окремих журналістикознавчих школах часто розглядається як повноцінний жанр, що має право на існування паралельно із жанром замітки. В європейському журналістикознавстві на правильності цієї тези наполягають представники французької школи журналістики. В Україні ідею існування факту як окремого жанру підтримує науковець О. Чекмишев. Він стверджує, що «факт — це лаконічний інформаційний жанр, обсягом три-чотири коротких речення. Факт від-

повідас на запитання хто? Що зробив? Де? Коли? У друкованих засобах масової комунікації він не має заголовка, не містить авторських оцінок чи коментарів» [11, с. 97].

До певної міри погляди, протилежні переконанням О. Чекмишева, на розвиток замітки як основного інформаційного повідомлення у сучасній пресі обстоє журналістикознавець М. Василенко. У своїй монографії, у розділі, присвяченому функціонуванню замітки як інформаційного жанру, він зазначає: «Як жоден інший жанр, він не має тенденцій до кардинальних змін, цілком і повністю відповідаючи запитам суспільної свідомості. Зважаючи на невеликий обсяг інформаційної замітки, коментар фахівця у цьому випадку не може бути поданий як відповідь на запитання яким чином? Останнє саме по собі потребує розлогого пояснення. Коментар фахівця у сучасній інформаційній замітці — це радше окремо взята думка щодо окремого факту, без узагальнення і спроби типізувати явище» [2, с. 153].

Класичним визначенням інформаційної замітки у радянських посібниках була дефініція, згідно з якою коротке інформаційне повідомлення мало відповідати на запитання що? де? коли? Коли з'явилося пояснення (яким чином), то ця замітка автоматично зараховувалася до групи аналітичних жанрів і набувала ознак короткої кореспонденції, різновиду повідомлення тощо.

Отже, за позиціями різних шкіл та дослідників можна простежити такі відмінності та подібності у визначенні замітки:

- за формою і змістом у західній пресі замітка наближається до аналітичної кореспонденції; замітка в газеті радянських часів нагадувала щось середнє між розширеною інформацією та незакінченою кореспонденцією;

- замітка — один із найпоширеніших жанрів західної преси, який будується переважно на повідомленнях агентств та офіційних комюніке і передбачає обмежений мінімум авторських коментарів, обсяг — до 50 рядків; замітка в українській пресі однозначно менша, тому розмір авторського коментаря відповідно менший;

- на відміну від західних видань, де замітку, як правило, не підписує автор (традиційним є посилання на інформагентство або на власне редакцію), в українській журналістиці замітка має яскраво виявлений авторський характер;

- як у західній, так і в українській пресі існує практика «міксу» — поєднання у межах розширеної замітки кількох фактів, мож-

ливість використання матеріалів інформангентств, запозичених з інших видань, тощо;

- у західній пресі у замітці висновки майже не практикуються: західні етичні норми вимагають, щоби коментувалася тільки та інформація, яку журналіст знайшов самостійно. В українській пресі — навпаки: коментар автора заохочується і сприймається як органічна складова розширеної замітки.

Замітка як оперативно-новинний різновид інформаційного відображення має свою структуру, є т. зв. чистим видом інформування. Вона може відтворювати різноманітні аспекти реальності, мати свій тип інформаційного змісту.

У радянський період, коли інформаційні добірки розсилали у редакції регулярно, тематичний розподіл інформації був на той час необхідний, оскільки тоталітарне суспільство передбачало цензурну заборону на висвітлення великої кількості фактів тогочасної дійсності. З огляду на це існував поділ заміток на політичні, культурні, економічні.

Сьогодні існує безліч класифікацій поділу замітки, серед них: В. Здоровеги (хронікальна, розширена, коментована, критична) [3, с. 57]; О. Тертичного (подієва, анонс, анотація, міні-рецензія, блиц-портрет, міні-огляд, міні-історія, міні-порада) [10, с. 297]; М. Подоляна (хронікальна, замітка-повідомлення, замітка-відгук, замітка-пропозиція, замітка-подяка, полемічна замітка, критична замітка); І. Михайлина (тверда, м'яка) [4, с. 253]. Проте жоден із цих поділів не є вичерпним, оскільки у них сплутано характеристики стосовно змісту замітки, розмірів та сфер її функціонування. У західноєвропейській пресі заперечують існування замітки на кшталт міні-поради, про що йдеться у праці З. Вайшенберга [1, с. 152]. Також окремим видом виокремлюють сатиричну замітку, яка є засобом виявлення недоліків і є однією з форм критики та викриття.

Враховуючи основні принципи написання матеріалів цього жанру, можна визначити чіткий перелік вимог до них:

- наявність (інколи — відсутність) простого інформаційного заголовка;
- замітку необхідно будувати за принципом перевернутої піраміди, вносячи ключову інформацію на початок повідомлення;
- замітка покликана оперативно повідомляти новини;

- спосіб подання факту чи події повинен бути максимально об'єктивним;
- конкретика при якомога повнішому висвітленні факту, події;
- ясраве й максимально інформативне подання факту, події;
- стислість у поданні новин, лаконічність викладу, відсутність зайвих подробиць, текст не повинен перевищувати 35—40 рядків;
- тональність замітки принципово нейтральна;
- у тексті мають домінувати слова «сьогодні», «тепер», «завтра»;
- простота, стилістична стриманість, відсутність емоційно забарвленої лексики;
- практично повна відсутність метафоричності, алегорії, недомовленості;
- доступність викладу думки та зрозумілість, відсутність складних синтаксичних конструкцій.

Як і в радянські часи, в сучасній українській пресі композиція замітки продовжує залишатися традиційною. Найпопулярніший початок класичної замітки — узагальнений вступ. Маючи суто інформаційний характер, він максимально звужено інформує про основну подію.

Із практики західноєвропейської журналістики запозичено т. зв. модифікований вступ, який уже в першому реченні дає відповіді на ключові запитання: що? хто? Перехід до другого речення відбувається за допомогою фраз: «Це стало результатом...», «Завдяки цьому...», «Це виявило...» та ін. [1, с. 182].

Для того, щоб дослідити тенденції розвитку, частоту використання і майстерність написання матеріалів цього жанру у чернівецькій пресі, ми обрали газету «Молодий буковинець». Враховуючи той факт, що це видання є найбільш тиражованим (45 000 пр.) в області і виходить тричі на тиждень, логічно можна зробити висновок, що воно користується популярністю серед читачів. Саме завдяки своєму інформаційному наповненню, розмаїттю тематики і різноманітності жанрів газета має постійне коло читачів, яке останніми роками майже не зменшувалося.

Для проведення порівняльного аналізу було досліджено комплекти видання за 1995 р. [7] — одного з перших років незалежності України та за 2008 р. [8] — одного з нещодавніх років. Це дозволить порівняти градацію використання замітки на сторінках газети, стиль

та манеру її написання, основні принципи її композиційної побудови й особливості подання у ній інформації.

У ході дослідження жанру замітки у «Молодому буковинцю» за 1995 та 2008 рр. було використано такі методи дослідження, як вивчення джерел, що включає опрацювання усіх текстів визначеного інформаційного жанру за означений період, точний облік матеріалів, їх групування за періодами, тематикою й авторами. У праці також використовується історичний метод дослідження, який виявляється у вивченні історії розвитку та розгляді інформаційних жанрів загалом та замітки зокрема у кількох школах журналістики та в поглядах кількох провідних дослідників цього жанру в Україні. У процесі дослідження використовувався метод класифікування, зокрема щодо жанрів української журналістики, а також головних ознак цієї групи, їх особливостей у друкованих ЗМІ у сучасних умовах розвитку «четвертої влади». Класифікування використано і при визначенні подібностей та відмінностей в означенні замітки, поданні її типів згідно з класифікаціями різних вчених [9].

Використання жанру замітки для «Молодого буковинця» упродовж 1995 р. є досить поширеним та характерним. Кожен номер містить інформаційні повідомлення офіційного, пізнавального та розважального характеру. Отже, частота використання цього жанру висока.

Як правило, урядова інформація прес-служби Чернівецької обласної державної адміністрації, а також дані інформантів УНІАН чи самостійно зібрані новини розміщуються на першій та другій сторінках. Ці матеріали друкуються під рубриками «МБ», «УНІАН новини», «Повідомлення прес-центру обласної ради».

Інформація, подана за даними УНІАН, традиційно розпочинається т. зв. узагальненим вступом. Проте газета вдається і до модифікованої форми вступів, де вже в першому реченні наявна якнайбільша кількість відповідей на ключові запитання. Використовуючи практику деяких інформаційних агентств (зокрема Рейтеру та ЮПІ), у тексті зазначаються місце і час події перед основною інформацією: «Київ. У 1995 році в Україні вперше отримано перевищення експорту над імпортом, яке становить близько 700 мільйонів доларів. Про це сказав на прес-конференції прем'єр-міністр України Євген Марчук» [5].

Поряд із новинами агентства й уряду постійною рубрикою газети є «Кримінальна хроніка», яка містить у середньому п'ять повідомлень у кожному номері. Це постійно тверді замітки. Для цієї групи матеріалів характерне звернення на початку повідомлення до запитання «коли?». Замітка відразу відповідає на нього, сповіщаючи читачеві час та місце події. Наприклад: «23 жовтня об 11 годині вечора в обласну лікарню з травмою грудної клітки і живота був доставлений чернівчанин К., 1961 року народження. Зясувалось, що чотири молодики вивели його на кладовище. Кинули в яму і хотіли засипати, побили, а потім викинули на вулицю. Підстава — повернення боргів» [6].

Спортивні, музичні та розважальні замітки трапляються значно рідше, ніж події. Вони вміщуються під рубриками: «Мистецький калейдоскоп», «Студентські бувальщини», «Цікавинки зі спортивної скриньки», «Футбол-95», «Спорт», «Спортивна мозаїка» та «З усіх усюд». В останній з перелічених рубрик переважно подаються новини з інших країн за принципом м'якої замітки (рубрика розміщується на 5-й, 6-й, 8-й сторінках). Переважно це цікава інформація на взірць: «Ханойську Нессі» вже побачили сотні городян» (про черепаху), «Газети дістали Вангу. Ванга звернулась до суду». Спортивну рубрику протягом року ведуть два оглядачі — С. Кукурдз та П. Шваб. Про музичні новини повідомляє продюсерський центр Ю. Зарубайка (заголовки цих публікацій зазвичай такі: «Інформацію отримано супутниковим зв'язком з Лондона». «Світська» хроніка у газеті подається під рубрикою «Приватне життя». Досить часто тут трапляються передруки м'яких заміток з іноземної періодики («Paris-Match», «Bravo Film», «Skandale», «Vogue»). Здебільшого замітки спортивної та музичної тематики не мають постійно відведеного місця і розміщені на тематичних сторінках «Калейдоскоп», «Реклама», «Різне».

Дослідження «Молодого буковинця» за останній період показало, що кількість використання заміток на його шпальтах значно зросла. Це можна пояснити збільшенням кількості джерел інформації та розширенням інформаційних смаків читацької аудиторії. Газета, яка є об'єктом нашого дослідження, 2008 р. виходить уже тричі на тиждень обсягом 8, 12 і 20 сторінок (не враховуючи додатків «Місто» та «Порадник»). Майже на кожній шпальті містить-

ся від однієї до п'яти заміток. Враховуючи інформаційний характер газети, така тенденція є зрозумілою.

Замітки кожної рубрики різняться певними особливостями. На першій шпальті «Молодого буковинця» замітки стали використовувати рідше. Інколи друкується не більше однієї замітки, яка містить суспільно важливу інформацію для всієї аудиторії, наприклад: «Ціни на комунальні послуги знову зростають» або «Прізд у маршрутках міста знову подорожчає». Використовуючи правило наближення інтересів, на першій сторінці зазвичай публікують інформацію, яка стосується винятково Чернівців або Чернівецької області.

У рубриці «Міські новини», розміщеній на другій сторінці видання, постійно вміщується одна замітка (поряд із прогнозом погоди). У більшості випадків вона є твердою, складається із кількох стисло викладених речень і повідомляє про новини, які стосуються життя усієї Буковини.

Рубрика «Новини» (3-тя сторінка) завжди вміщує 2-5 заміток. Традиційно їх подають однією колонкою, розташовуючи одна під одною, утворюючи «стояк» зліва або справа.

Як і 1995 р., велика кількість матеріалів цього жанру 2008 р. надрукована під рубрикою «Кримінал» (6-та сторінка). Використання інформації такої тематики зросло ще більше, що варто пов'язувати зі смаками читацької аудиторії. Також збільшилося подання інформації з-за кордону (рубрика «Світ») та спортивних новин (рубрика «Спорт»).

У рубриках «Коментарі» (4-та сторінка), «Суспільство» (5-та сторінка) і тих, що не мають сталого розташування («Реклама», «Гроші», «Відпочинок», «Історія», «Ваше здоров'я», «Доброчинність» тощо), заміток не подають.

2008 р. також простежується чітка тенденція стабільного використання жанру замітки. Хоча необхідно відзначити, що в порівняльному співставленні із 1995 р. у 2008 р. кількість заміток значно зросла і їх тематичне наповнення помітно розширилось і збагатилось. Помітним є той факт, що в осінній період використання цього жанру значно збільшується. Це варто пов'язувати з активізацією суспільно-політичних процесів.

Якщо раніше авторство заміток майже завжди було вказане (85%), то пізніше посилання на джерело інформації дещо нівелю-

ється (63%). У виданні з'являється дедалі більше непідписаних матеріалів. Такими речами не варто нехтувати, адже це може викликати сумніви щодо походження та достовірності опублікованої інформації. Хоча іноді це можна пояснити тим, що джерело інформації вказане уже в самому тексті.

При аналізі рівня майстерності написання заміток теж можна простежити певні спільні та відмінні риси. У публікаціях 1995 р. вступ у замітках будується більше за принципами західної журналістики: використовуються модифіковані вступи або першочерговість посилання на час та місце оприлюднення інформації. У замітках 2008 р. чітко помітне використання принципу перевернутої піраміди: на початок виносяться ключові моменти повідомлення, а не його авторство, пояснення або час і місце оприлюднення факту.

Щодо заголовка, то 1995 р. його використовували частіше, хоча непоодинокі він міг дублюватись із інформацією основного тексту. Замітки, опубліковані 2008 р., могли подавати без заголовка, як звичайний факт, прирівнюваний деякими вченими до самостійного жанру.

Замітки обох досліджуваних років досить часто написані з композиційними порушеннями жанру. Іноді автори нехтують об'єктивністю та неупередженістю при викладі матеріалу, що помітно через використання ними емоційно забарвлених слів, фразеологізмів та інших мовних ресурсів, які призводять до цих порушень.

Використання такого жанру, як замітка, є домінуючим явищем на сторінках «Молодого буковинця». Його функціонування на шпальтах цього видання допомагає забезпечити повноцінне виконання основних завдань газети у загальному потоці інформації. Багаторічний досвід подання інформації при допомозі саме цього жанру підтверджує його необхідність, доказом чого слугує значне зростання кількості використання замітки.

1. *Вайшенберг З.* Новинна журналістика : навч. посіб. / З. Вайшенберг. — К. : Академія української преси, 2004. — 262 с.
2. *Василенко М.* Развитие информационных жанров в современных СМИ // Современная журналистика : учеб. для студ. ин-тов и фак. журналистики / М. Василенко. — К. : Центр свободной прессы, 1999. — 687 с.
3. *Здоровега В. І.* Теорія і методика журналістської творчості : підручник / В. Здоровега. — 3-тє вид. — Львів : ПАІС, 2008. — 276 с.

4. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручник / І. Л. Михайлин. — 3-тє вид. — К. : ЦУМ, 2002. — 280 с.
5. Молодий буковинець. — 1995. — № 43.
6. Молодий буковинець. — 1995. — № 44.
7. Молодий буковинець. — 1995. — № 1—50.
8. Молодий буковинець. — 2008. — № 1—150.
9. Різун В. В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві : навч. посіб. / В. В. Різун, Т. В. Согникова. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К. : Преса України, 2008. — 144 с.
10. Тертичный А. А. Жанры периодической печати : учеб. пособ. / А. А. Тертичный. — М. : Аспект Пресс, 2000. — 312 с.
11. Чекмишев О. В. Основи професійної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики / О. В. Чекмишев. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2004. — 130 с.

Марія Ріней

ПРИЙМЕННИК «ПОПРИ» В ГАЗЕТНИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

На підставі довідкової та наукової літератури проаналізовано і відредаговано ненормативне вживання прийменника «попри» на сторінках періодичних видань.

Ключові слова: «попри», правильно, неправильно, газетні матеріали, варіанти.

На основани справочной и научной литературы проанализировано и отредактировано ненормативное употребление предлога «несмотря» на страницах периодических изданий.

Ключевые слова: «несмотря», правильно, неправильно, газетные материалы, варианты.

The article is based on nonnormative using of «despite» which were analyzed and edited in periodicals.

Key words: «despite», correctly, incorrectly, newspaper materials, variants.

Постановка проблеми. Важливими текстотвірними засобами є прийменники. Вони, «вступаючи у різні зв'язки і відношення з повнозначними словами, семантично і синтаксично спаюють текст» [6, с. 119]. За допомогою прийменників відтворюються най-